1 אלה המצות אשר צוה ז אָפֶּח נְתּּנְאָתוּ בְּשֶׁר בְּּוְּיִ יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׁרְאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד בַ אָם לַלַצִים הוא יָלִיץ ולענוים יתן חן:

חייאב בסתומה איירי ואור״י דהכי מוסף רש"י קאמר התם ועוד האמר רב חסדא^ג י בנס היו עומדין. שהיתה ועוד אי רבי חייא בר אבא בסתומה בנס היו עומריך. שהיתה מקיקמן משני עבריהן הלכן שלר לומיות יש להן מקום דבק, אלל מ״ס וסנ״יך היתה בלוור (מגילה ג.). מצבפך. כפל לומיות, צופים אמרום. נכילי הדורות (מגילה ג.). אם איירי תקשה נמי דרב חסדא אלא ודאי בפתוחה איירי והא דנקט מנלפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתה משום דמנלפך משמע מן לופיס ונבוב בובו בהר רהב. יאותות (מגילוד גי). אם ללצים. הוא בא להתחבר, הוא יליץ. לא ימנעוהו ולא יעזרוהו, אם לענוים הוא מימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: א"ל דר' יהושע בן דוי אתו בא להתחבר יתו לו חו מי דרדקי בו'. יי בירושלמי ובבראשית רבה שבידו ליתו ויוו (פ׳ א) האמר דר׳ אליעזר ור׳ יהושע הוו מאותן דרדקי וחולק על הש"ם כיון שבא אדם ליטמח ושט ... רשע, פותחין לו. פתח הטומאה ליכנס בו, מספיקין הייייני ממנו מן שלנו והא דאמר בפרקי דר' אליעזר שלא למד ר' 0 אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו שלא עסק עד שנעשה גדול: אית דגרסי לישמא פתחין לו. כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל מוסף תוספות

א. [ד]באותיות הכפופות ובמ״ם. ריטנ״א. ובנו ב. ב. בן בן אוויות והפשחות והמ"ם. ליטנ"ל. ג. בדרך מה נפשך, דבין דלהוו פתוחות או סתומות תיקשי הא דתניא אלה המצוות וכו׳. מענ״ח. T. כלומר מן צפך, כלומר . אותיות ישראל מן צופיך. רמנ"ן. ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון 'צופיך'. מוס' מגילה ב: ד"ה ועוד. ה. דמעיקרא שבקו ליה פתחא. מוס׳ הרא״ע.

רב נסים גאוו

פרק שנים עשר הבונה אמרו ליה לר׳ יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי׳ בימי יהושע בן גון לא איתמר כוותייהו. בתחילת בראשית דר׳ אושעיא אמרו ולא נכנסו חכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים אמור באו ונעשה כבופים כו׳. ויש אומרים ר״א ור׳ יהושע ור״ע היו, קראו עליהן גם במעלליו יתנכר נער. ומשכחת לה בגמ׳ דבני מערבא בפ׳ מגילה נקראת

הל' ט]. סליק פרק הבונה

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. וא"ת דהכא משמע" דגפתוחה קאמר דלופים אמרום ובפ"ק דמגילה (דף ב:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מאלה המלות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מס וסמך . שבלוחות בנת היו טומדית משמט דר'

עלויי הא מעלי ליה דאמר רב חסדא 6מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא סמנצפך צופים אמרום ותיסברא והכתיב יאלה המצות ∘שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא מיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו יואכתי אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום גופא א"ר חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן ה (רהב בהר) סרו ורס: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בז נון לא איתמר כוותייהו אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ם פשומה דשביק ליה פתח ליכנס ולהנהו דגרסי כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של בא ליטמא פותחין לו לריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחיןה:

גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל דלימציה ליה נתכויו נפשיה ומ"ם מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח מ"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשומה נאמן כפוף נאמן פשום ס"ע סמוך עניים ל"א יסימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשומה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשומה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי מעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי מעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"מ כרעיה דקו"ף תלויה "דאי הְדָר ביה ליעיִיל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש ידאמר ר"ל מ"ד באם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי"ן שקר תי"ו אמת מאי מעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שכיח קושמא לא שכיח ומ"ם שיקרא אחרא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושמא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו מימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ם מ"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהגם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ם במ"ע גי"ף אני חם עליהם מפני שבעמו בגיף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זניני מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ם להיכן אוליכן ® לגן הדם ה"ע ו"ף אמר גיהגם לפני הקב"ה רבונו של עולם עיף אנכי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק מ"ר י"ש כ"ת מר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:

עלויי קא מעלי ליה. שהיתה מ"ם סתומה בלוחות אבל מ"ם פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנלפך לופים אמרום וכיון דאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בסתומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול

אם לא שבנם היה עומד אבל פתוחה אין בה נס ע"כ מנלפך דרבי ירמיה דאמר לופים אמרום בפתוחים האמר. יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילהש דרמינן הא דר' ירמיה אהא דרב חסדה הלמה תרוייהו בסתומין ואין זו קושיא שכן דרך הש"ס המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ובמקום אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי התם לתרוני כי איתמר דרב חסדא בסתומין ודר' ירמיה בפתוחין הוה מתרך ליה אלא תירוצא מעליא שני ליה התם וה"נ: מיהוה הוה. מרוייהו ולא (כ) ידעי הי באמצע מיבה כו': ונקרא מבחוץ. האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ם וסמ"ך בנס: נכוב בהר סרו. לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמה נקט: הלף בינה. למוד תורה: מ"ט פשיט לרעיה דגימ"ל לגבי דלי"ת. ולא לגבי בי"ת: מ"ט פשיט כרעיה דדלי"ת לגבי גימ"ל. ולא לגבי ה״א שמושכה קלת ללד גימ"ל: דלימציה ליה. עני נפשיה ולא יטריחנו לבעל הבית לרוך אחריו: ה"ו. כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הם: ומטיב לך. היינו טי"ת: ירושה. היינו יו"ד: לתר. היינו כ"ף: לעולם הבא. היינו למ"ד: מאמר פחוח ומאמר סתום. יש דברים שנתן רשות לדורשן ויש שאתה מלווה לסותמן כגון מעשה מרכבה: נחמן כפוף. חדם כשר לריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט חקוף לעולם הבא: סימנים. של סדר שמועות דתנה הו אמורא בגירסא דלא תשכח אחת מהן כגון אלו שבש"ס: פה פתוח. בשעת התכנסים פזרי): פה סתום. בשנות המפזרים כנסי אם יש גדול ממד: במנוד רחש. ברתת וענוה יתירה: מ"ט מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש. לישנא דמעליא הוא שאחוריו של רי"ש לגבי הקו"ף. שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע: סגא דקו"ף. כמין זיי"ן שעושין בסופו של גג קו״ף: לרעיה דקו"ף פליא. שאינה נדבקת עם גגה: ליעול בהך. יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: מסייעין אוחו. ומכינין לו פתח: הוא יליץ. מעלמו יליד לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: ואס לענוים. ולמדה טובה הוא נמשך: יתן הן. יסייעוהו מן השמים: מקרבן מיליה. אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא:

ל) מנילה ב: ב) ניין שם. ה) תגינה ב., כ) ג"ו שם, ג) נשם ויומא פ. תמורה טו:], ד) יומא פ., ד) [נ"ל בהר רהב], ו) נעי עירובין נד: אין מורה נקנים וכוי], ו) [מנחות כט: ע"שן, **ה**) יומא לח: ע"ו נה. מנחות כט:, ט) [דף ב:],
י) [ברכות סג.], ל) [שס],
() [וע"ע חוס' מגילה ב: ד"ה ועודן, מ) ןמגילה פ"א ה"אן, () אבות דר"ג פ"ו,

הגהות הב"ח

(א) גם' להיכן אוליכם לגן: סרוויהו ולא הוה ידעי:

רבינו חננאל דעלויי עלייה דכל אות שהיתה כתובה בלוחות חשובה היא ומעולה מן האותיות שנתוספו אח"כ, ובלוחות לא היה מ״ם אלא סתומה, כרב חסדא אלא סחומה, כרב חסדא דאמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס היו עומדין. פי׳ מ״ם סתום, מכל צד הוא סתום כמו סמ״ך, וכיון שהיו האותיות כולן . כלוחות חרוצות חרותות מפולשות, הרי (כיס) [אות] האמצעי כגון הלובן שלהן אם יש במה להיסמך בהן אם יש במה להיסמך בהן עומד הלבן בלוח, אבל מ״ם וסמ״ך שאין להם במה להיסמך, בנס עומד הלבן שבתוכם, שאילו נפל הלבן היה נראה מקומו . נקב ואין בו צורת האות. לפיכך המ״ם סתום כיון שהיה חרות בלוחות יש בו עילוי, אלא המ״ם הפתוח גרוע הוא וכיון שעשה הסתום פתוח גרועי גריעה שהפתוחיז מחודשיז גריעה שהפתוחין מחודשין ולא היו בלוחות, דא"ר ירמיה ואיתיביה ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום. ופריק לעולם מהוה הוו בלוחות הפתוחות והסתומות, שאין נביא יכול לחדש דבר, וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות והסתומות בסוף התיבה. ורוב העם מן הסופרים ההדיוטות שכחום, והיו כותבין הסתומין בין באמצע תיבה בין בסוף תיבה, וכן הפתוחות, עד שחזרו ב"ד ותיקנום להם . כאשר היו מסורין מיוסדין . בידיהן. וכיון שהיתה ירכתי הכתב מפולשות מצד זה שהיה נראה מאחוריו הפוך, בדרך הנקרא כתב שע"ג . זכוכית מאחוריו.

אמם מרחקן מיליה. זו בתחילת אל"ף בי"ת וזו באמצע וזו בסוף: אחד כרעא. כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: אמם מלבן לבוני. מושכבין מחמיה אותיותיו כמין לבינה דאל"ף הרי יש לה ב' רגלים ומושבה טוב ורגל השני רחב: אסאוה לו. בתמיה. וכן כולן: ע"ל מדם הרשעים. כן הוא נדרש אלל רשעים: אם אם בוש. מלחטוא: ג"ר ד"ק גור בדוק. נפשך תהא לרורה מחת כסאי ודוק שמים: י"ם כ"ל. גיהנם קרוי ים כל לפי שהרוב הולכים שם: אמר שר של גיהנם. לים שלי תן את כל העולם ואפי ישראל: אמר ליה אח"ם בט"ע גי"ף. אלפא ביתא היא אלל א"ת ב"ש וכולן סדורות בספר יצירה: אני אחום עליהם על שבעטו בגיף. בניאוף: דכ"ץ. נוטריקון דכים כנים לדיקים: אין לך. גיהנם חלק בהן בישראל: ומרו"ן ש"ח. ואומר שר של גיהנם זונני מזרעו של שת כל העובדי כוכבים וישראל: א"ל ב"ס. אמר לו הקב"ה לא יהא לך חלק בהם: ג"ן ד"ס. אמר הקב"ה אוליכם לגן הדם לגן עדן: ה"ע ו"ף. הנני עף ברעב: ו"ץ ח"ק. הללו זרעו של ילחק הם ולא אתנם לך: ע"ר י"ש כ"ח. שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות: